

ОСОБЛИВОСТІ ЗАЛУЧЕННЯ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТИ З ОСНОВ ЗДОРОВ'Я

Сливка Євгенія

Львівський державний університет фізичної культури

У статті розкривається питання фахової підготовки вчителя фізичної освіти до навчання здоровому способу життя як важливого компоненту шкільної освіти. Акцентується увага на доцільності впровадження в навчальну програму для України методики життєвих навичок, яка зарекомендувала себе у світі як найбільш ефективний шлях формування здорового способу життя.

Ключові слова: здоровий спосіб життя, фізичне виховання, життєві навички, валеологічна освіта в школі, підготовка вчителів-валеологів.

В статті розкривається питання професійної підготовки вчителя фізичного виховання до навчання здоровому способу життя як важливого компоненту шкільної освіти. Акцентується увага на доцільності впровадження в навчальну програму для України методики життєвих навичок, яка зарекомендувала себе у світі як найбільш ефективний шлях формування здорового способу життя.

Ключевые слова: здоровый способ жизни, физическое воспитание, жизненные навыки, валеологическое образование в школе, подготовка учителей-валеологов.

The article is devoted to the problem of physical education teacher's professional preparation to the school health education. The attention to 'life skills method' experience accents. The program of life skills is new to Ukraine, but is known in the world as the most effective way of healthy way of life forming.

Key words: healthy life style, physical education, life skills, school health education, health educators training.

Постановка проблеми. Зміни, що відбуваються в освітньому процесі останніх років, загострюють проблему якості підготовки вчителів, зумовлену оновленням принципів формування змісту та методів навчання, переорієнтацією з процесу на результат навчання. Дотепер викладання дисципліни валеологічної спрямованості часто здійснюється педагогами без спеціальної підготовки, що зумовлює низький рівень його викладання і, як наслідок, зниження мотивації до вивчення в учнів. У той же час, потенціал вчителів фізичного виховання, які мають практичний досвід формування здорового способу життя, залишається нереалізованим у валеологічній освіті школярів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальнотеоретичний рівень дослідження окресленої проблеми визначений низкою робіт з проблем освіти здоров'я. Зокрема, питання здоров'я школярів, здорового способу життя у основ здоров'я розкрито у працях О. Єреська (2005), С. Страшка (2006). Ті Воронцово! (2008), В. Пономаренка (2008) та ін. Проблема недостатки

освіти з Пів
В. Гітшець
Вал вологі¹
В. Бабані
Пономаре
способу ж
(2002), С.

Мет
фізичного

Мет
літератури

Рез>

У з
простір пс
модернізаі
здійсненні
найбільше
жодних с;
продектов
педагогіко
освіта поі
залежно ві

Рефс
її головні
проявити і
суспільств
гомеостаті

з ПрирОДО!
беззапереч
фізичного
численнок
Аксенов, І
Вільчковсі

У то
науковців!
ситуація, я
фізичного
науково-те
товлених в
"фізичне

На
перше,
ком

fe

освіти з питань здоров'я та здорового способу життя вивчали О. Шиян (2005), В. Пашенко (2006), В. Кузнецов (2006), С. Медиєвський (2008) та ін. Валеологічній підготовці вчителів присвячені роботи Є. Чернишової (2004), В. Бабаніч (2008), А. Войнаровський (2008), В. Омеляненко (2007), В. Пономаренка (2007), С. Страшка (2006). Питаннями формування здорового способу життя школярів засобами фізичного виховання займалися А. Полулях (2002), С. Кирильченко (2007), В. Горашук (2005) та ін.

Мета дослідження - вивчення особливостей залучення вчителів фізичного виховання до впровадження освіти з основ здоров'я.

Методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення даних літературних джерел.

Результати дослідження та їх обговорення.

У зв'язку із поступовим входженням України у світовий освітній простір постає питання реформування системи національної освіти шляхом її модернізації. Доволі часто у наукових колах точаться дискусії щодо шляхів здійснення такої модернізації та укорінення у загальну систему освіти з найбільшою користю та мінімальним її дисбалансом. Єдине, що не викликає жодних сумнівів, це доцільність змін на краще. Першочергово ці зміни продектовані часом, оскільки недоцільно виховувати молодь майбутнього педагогікою минулого. З цього приводу О. Вишневський говорив про те, що освіта покликана відповідати соціальному замовленню, яке здійснюється залежно від динаміки і напрямку розвитку суспільства [2].

Реформування торкається й системи фізичного виховання, яка визначає її головним принципом оздоровчу спрямованість, оскільки здобути знання, проявити свої здібності, мати життєву перспективу, вміти стати корисними суспільству може тільки особистість фізично розвинена, фізіологічно гомеостатична, соціально адаптована, психічно врівноважена, згармонізована з природою, яка має чіткі свідомі позитивні мотивації та духовну основу. Це беззаперечне твердження бере свій початок із часів античної практики фізичного виховання, наукових розробок П.Ф. Лесгафта, підтримується численною кількістю вітчизняних та зарубіжних науковців сьогодення (А. Аксенов, М. Амосов, Г. Апанасенко, І. Муравов, М. Козленко, Е. Булич, Е. Вільчковський та ін.).

У той же час, дослідження С. М. Сінгаєвського [7], Г. Власюк [3] та ін. науковців показують, що сьогодні у школах України склалась дозволі суперечна ситуація, яка наштовхує на думку про зміну пріоритетів у розвитку системи фізичного виховання школярів. Суть проблеми полягає у тому, що за наявності науково-теоретичних надбань, практичного досвіду, значної кількості підготовлених вчителів з фізичного виховання, позитивного результату ж в контексті "фізичне виховання - здоров'я школяра" практично немає.

На думку О. Микитюк [5] основними причинами такої ситуації є: по-перше, відсутність загальноновизнаного розуміння здоров'я-зберігаючої компетентності вчителя фізичної культури як комплексного феномену, який

має великий потенціал для покращення рівня здоров'я школярів; по-друге, відсутність змістового і методико-технологічного аспекту формування основ здоров'язберігаючої компетентності вчителя фізичної культури; по-третє, існує проблема з освоєнням навичок здорового способу життя у шкільному середовищі.

Одним із шляхів вирішення зазначеної проблеми, на думку деяких науковців (О. Шиян, Г. Жара), може стати активізація професійно-педагогічної діяльності вчителів фізичного виховання у здійсненні валеологічної освіти школярів, шляхом залучення їх до викладання інтегрованої дисципліни "Основи здоров'я", введеної в шкільну програму з 2005 року. За своїм змістом вона об'єднує питання здоров'я та безпеки життєдіяльності та структурований за чотирма, наскрізними лініями: життя і здоров'я людини; фізична складова здоров'я; соціальна складова здоров'я; психічна і духовна складові здоров'я.

Доцільність залучення вчителів фізичного виховання до дисципліни валеологічної спрямованості, в першу чергу можна пояснити тим, що фізична культура по своїй суті вже є потужним засобом формування, збереження та зміцнення здоров'я дитини. Головною метою вчителя фізичної культури в роботі з учнями є формування об'єктивно необхідного для кожного з'ячня обов'язковий рівень фізкультурної освіти (включаючи здоровий спосіб життя), профілактики захворювань, травматизму, умінь і навичок особистої гігієни та фізичної підготовки, без яких неможлива його повноцінна життєдіяльність незалежно від того, яку професію обере в майбутньому випускник школи.

Саме у фізичному вихованні зміцнення здоров'я, сприяння правильному фізичному розвитку школярів та формування їхніх ціннісних орієнтацій на здоровий спосіб життя визначаються як основне завдання [6].

У наказі МОН України Про типові навчальні плани загальноосвітніх шкіл зазначається, що освітня галузь "Здоров'я і фізична культура" реалізується навчальними предметами "Фізична культура" та "Основи здоров'я", а формування умінь та навичок з основ безпеки життєдіяльності здійснюється в рамках інтегрованого курсу "Основи здоров'я".

Відомо, що "Основи здоров'я і фізична культура" вивчаються у загальноосвітніх навчальних закладах як окремий предмет. Основна його мета - збереження і зміцнення здоров'я, розвиток основних фізичних якостей та рухових здібностей, підвищення рівня фізичної підготовленості учнів. У старших класах поглиблюється інтеграція курсу та міжпредметні зв'язки, але головні функції покладаються на практичне виконання фізичних вправ. Відповідно до цього і дещо змінюється назва предмета: у 5-9 класах "Фізичка культура і здоров'я", а у 10-11 класах "Фізична культура".

Саме тому, доцільність залучення вчителів фізичного виховання до валеологічної освіти сумнівів не викликає. Натомість виникає питання їх кваліфікованої підготовки до впровадження даної освіти, оскільки, як зазначає В.І. Бабич [1], цілеспрямованої підготовки вчителів фізичного виховання до

надання учням валеологічних знань, умінь і навичок навчальними планами ВНЗ не передбачається, а саме ці характеристики визначають рівень якісної освіти сьогодення. Більше того, викладання самої дисципліни базується на новій для України концепції формування життєвих навичок, тому вчителі фізичного виховання потребують роз'яснення цієї концепції та необхідності її впровадження.

В останні роки поняття "життєві навички" доволі часто використовується в документах міжнародних організацій та інститутів для визначення концептуального підходу до забезпечення психосоціального розвитку дітей та профілактики соціально зумовлених захворювань (ВІЛ/СНІД, хвороби, що передаються статевим шляхом, куріння, алкоголізм, наркоманія). Більше того, на формування цих життєвих навичок спрямовані численна кількість програм у всьому світі, вони знайшли підтримку у міжнародних організаціях (ВООЗ, ЮШСЕФ, ЮНЕСКО, Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД та ін.) і особливо активно ведеться їхнє впровадження на теренах пострадянського простору. Дослідженню даної методики присвячено чимало праць останніх років як вітчизняних так і зарубіжних науковців, серед них: В. Бабаліч (2008), О. Бабенко (2003), І. Бех (2003), Г. Богданова (2007), Н. Василенко (2007), А. Войнаровський (2007), Matthias Wismar, Martin McKee, Kelly Ernst (2008) та ін.

Підґрунтям методики став висновок про те, що інформація є необхідним, але недостатнім фактором у розвитку чи зміні поведінки. Для того, щоб вплинути на поведінку, інформативні методи повинні поєднуватися з емоційно-оціночними та міжособистісними вміннями, відомими як "життєві навички".

Методика життєвих навичок виникла з ряду різноманітних течій як інтерактивна освітня методологія, яка фокусується не лише на одній інформативній теорії. Крім корисних теоретичних знань про здоров'я, важливими є також практичні дослідження поведінки стосовно підліткового здоров'я у таких сферах, як вживання наркотиків та ризику захворювання на ВІЛ/СНІД.

Враховуючи докази, які свідчать про загальну спрямованість соціальної функції освіти на гармонійний розвиток особистості, Ю. Тимошенко акцентує увагу на необхідності обов'язкового наповнення змістового компонента вищої фізкультурної освіти знаннями суспільних та філософських наук та пов'язаними з ними практичними навичками і вміннями. Важливим моментом підготовки фахівця з фізичного виховання автор відзначає максимальну універсальність особистості. Навчання новим видам грамотності (ширше - культури) покликано забезпечити високу професійну мобільність, завдяки чому стає можливим швидке реагування на нагальні суспільні потреби [8].

Висновки:

Наявність суперечності між об'єктивними потребами суспільства у фахівця, здатних кваліфіковано здійснювати оздоровчу діяльність, з одного боку, і низьким рівнем базової валеологічної освіти як значущого компонента професійної підготовки - з іншого, зумовила актуальність теми дослідження.

Необхідним елементом високоякісної освіти з питань формування ЗСЖ школярів визнано навчання на засадах життєвих навичок, яке у свою чергу є синтезом найуспішнішого педагогічного досвіду і досягнень психологічної науки,

Оволодіння методикою життєвих навичок дасть змогу вчителям фізичного виховання підвищити власну компетентність у здійсненні професійно-педагогічної діяльності, а також залучитися до якісного викладання дисциплін валеологічної спрямованості.

1. Бабич В. І. Стан професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до формування культури здоров'я школярів / В. І. Бабич // Проблеми освіти : наук.-метод. зб. - К.: Інститут інноваційних технологій і змісту освіти, 2006. - Вип. 48. - С. 213-217.
2. Вишневецький О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: навч. пос. - 3-тє вид., доопрац. і доп. - К.: Знання, 2008. - 566 с. ISBN 978-966-346-408-4.
3. Власюк Г. Учніське самоврядування у формуванні здорового способу життя засобами фізичної культури / Г. Власюк // Фізичне виховання в школі. - № 2. - 2002. - С. 38.
4. Жара Г. І. Стан викладання курсу "Основи здоров'я" в школі: точка зору вчителів / Г. І. Жара // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. - Вип. 44. - Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. - Чернігів, 2007. - С. 43-47.
5. Микитюк О. М. Формування здоров'язберігаючої компетентності учителів в умовах навчально-виховного процесу [Електронний ресурс]. - http://www.sports-science.org.ua/index.php/Arhiv.html?file=tl_files/Arhiv2009/0903/09momsep.p
6. Омеляненко В. До проблеми підготовки фахівців оздоровчого профілю / В. Омеляненко // Педагогіка психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. - Х., 2007. - № 5. - С. 77-80.
7. Сінгаєвський СМ. Фізичне виховання - здоров'я школярів: методологічні, змістово-спрямувальні та управлінські основи впровадження в практику / СМ. Сінгаєвський. - Кам'янець-Подільський: КПДПУ, інф.-вид. відділ, 2002. - 312с.
8. Тимошенко Ю. Соціально-гуманітарна складова в системі підготовки фахівців фізичного виховання і спорту / Ю.Тимошенко // Теорія і методика фізичного виховання і спорту, 2007. - № 3. - С. 119-124.
9. Чернишова Є. Р. Підготовка вчителя до формування в учнів основ знань про здоров'я та безпеку життєдіяльності людини: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Є. Р. Чернишова. - К., 2004. - 222 с.
10. Шиян О. Особливості впровадження навчання з основ здоров'я у школах України / Олена Шиян, Євгенія Сливка // Молода спортивна наука України : зб. наук, праць з галузі фізичної культури та спорту. Вип. 13: у 4-х т. - Львів: НВФ "Українські технології", 2009. - Т. I. - С. 202-206.
11. Яременко О.О. Фізична культура як неодмінна складова формування здорового способу життя молоді / О. О. Яременко [та ін.]. - К., 2005. - С. 46-63. ISBN 9668435214.
12. Health Targets in Europe: learning from experience / Matthias Wismar, Martin McKee, Kelly Ernst, Divya Srivastava, Reinhard Busse // World Health Organization, 2008. - Observatory Studies Series No 13. - 165 p. - ISBN 978 92 890 4284 0.